

/ passen chillant / e sibillant, / com les *cigales*», JRoig (*Spill*); «*sigala*: cicàda»; OPou (*TbPu.*, 89).

Ultra el sentit propi és el nom d'un crustaci marí d'entre 40 i 10 cm. de llarg, que viu a la costa del Princ. (BDC XI, 43) i a la de les Illes, no gaire diferent de la llagosta però poc comestible; ¹ 'membre viril' Princ., però no és especial de Bna. ni del llenguatge infantil (com diu *AlcM*) sinó del de tothom, i més aviat brutal; Amades recollí *segarra* a Lleida per al del marrà i el boc (BDC XIX, 205) i jo també ¹⁰ vaig sentir *səgārā* als Angles de Capcir (1960): on tenim una variant fonètica del nom de l'hemípter cicàdid, tal com el cast.-port. *cigarra*, només que ací amb el sentit figurat obscè i el tractament fonètic general de *ř* com a *e*.

Per al tractament de *ř* breu com a *i* darrere *c*, V. l'estudi de *LleuresC*, 196. En canvi ja no és gens clar, i s'ha de mirar com a improbable, que sigui un ús translatici del mateix mot el del pall. *cigala* 'gralla, gros ocell negre, que *carnya* o gralla', que vaig recollir a tot Cardós i Vall Ferrera; i la seva àrea continua en domini gascó: aranes *sigala*, Vall d'Aura *cigalo* (Marsan), veg. BDC XXIII, 284; i és probable que ací tinguem el fruit de l'encontre entre els noms de dos volàtils diferents: o sigui amb el cat. *cucala* 'cornella' ²⁵ (val., ross.), oc. ant. *caucala* id., representat avui pel b. llgd. *caucalo*, carcinol *caoukèlo*, Gers *cacouleto* (Rolland, *Faune P.* II, 124, i IX, 194).

De les variants fonètiques que en el llenguatge vulgar dels romans hagué de tenir aquest nom d'origen ³⁰ mediterrani, no pas itàlic indoeuropeu, ja vaig tractar-ne extensament en l'article CIGARRA del DCEC i DECH, als quals remeto, i no caldrà per tant repetir extensament bona part del que vaig dir-hi; per al mot «mediterrani», veg. Brandenstein, en *Minoica*, ³⁵ *Fs. J. Sundwall*, p. 80 (cf. Pisani, *AnnIstOrNap.* VII, 45); Niedermann, *Fs. Kägi*, 80n.; Battisti, *BhZRPb.* XXXVIII, 15n.; i Spitzer, *ZRPb.* XLVI, 926, 599-600).

CIGALA («τέττις»), ja apareix en dues col·leccions de glosses (*Hermeneumata Montepessulana*, ms. del ⁴⁰ S. IX, i *Hermeneumata Vaticana*, ms. del S. X), que contenen altres formes de llatí vullgar anàlogues a les hispàniques; i d'ací sortiren l'it. *cicala*, frl. *siyale*, oc. *cigala*, a-arag. *cigala*: que ja apareix en el ms. aragonès (S. XV) del L. de *Alex.* i avui té gran extensió ⁴⁵ alt-aragonesa (*cicala* 'grill', BDC XXIV, 165; Echo *oigála*, *RLiR* XI, 106); d'altra banda mossàrab *šiqāla* (Aben-al-Djazzar, Aben-al-Béitar, *RMa.*, *PAlc.*)²

Al costat d'això hi hagué també una forma *ξευραπά* que Hesiquí, S. III, d. C. recollia com a pròpia de la gent de Sida, en la costa Sud d'Àsia Menor; i, al costat d'això, hagué d'haver-hi un ll. vg. CIGARA, del qual provindrien el cast. i port. *cigarra* (que primer potser apareix algun cop com a *cigara*), i veg. cast. antiq. *chicarro* forma mossàrab després alterada com a *chicharra*.³ Pel que fa a *cigala* no es pot descartar una explicació per contaminació d'un altre nom de volàtil, sigui el ll. *cuculus* (veg. la nota 3 al meu article) sigui el tipus (segurament cèltic) que ha donat el nom de la cucala, que hem vist més amunt. ⁶⁰

A pendre en consideració encara la probabilitat que en part de les formes romàniques hagin actuat factors onomatopeics. Com els que han estat decisius en la formació del ribag. *fetfet*, baixa Ribagorça, que a ⁵ Llaguarres sento com *una ferfét* (1957); i com el port. *cegarrega*: car a Tost sento que en diuen *séga-séga* (1957). Ara bé només per una influència d'aquesta mena ens podríem explicar que el nom de la cigala es pronuncii *sigéla*, com ho vaig anotar a diversos pobles del Segre Mitjà, a Tost mateix, i a Montçonis, i d'altres ho han anotat en forma igual a Tudela de Segre,⁴ a Belcaire d'Urgell i en el Carcí.⁵

DERIV.: *Cigalada*. *Cigalejar*. *Cigaler* ('forner', BDC II, 16). *Cigaló* 'gotet de licor', que es prenía amb el ¹⁵ cafè en establiments públics: «en el cafè --- entrà en Pau --- amb una llambregada entorn de la taula --- —Esclau! Cafè, puro i *cigaló*. Un dia és un dia!» Coromines, *Prometeu* IV ('O. C.', 247b11); i ja en Emili Vilanova. Estenent molt poc el sentit (car en aquest altre es barregen les dues begudes) podria substituir el repugnant mot *carajillo*, amb què bastants catalans transigeixen imperdonablement, des de 1940 (la base semàntica, notem, és la mateixa). *Cigaluset* (?). Formacions sàvies: *Cicadàcies*. *Cicàdids*.

¹ *Sigalā* sento a Portopetret, a Campos i a l'illa de Cabrera (1963-8); *sigālā* (relacionada amb la *cranca*) a Formentera (1963). Ja el recull el menorquí Febre Cardona princ. S. XIX. — ² Hi ha per tant pocs llocs on s'hagi conservat en romànic la forma *cicāda* del llatí clàssic. No sé si enlloc més que en el milanès *šigāda*, Salvioni, *Fon. del Dial. d. Città di Milano*, 123. — ³ Del cast. *cigarra* deriven *cigarro* [c. 1610] i *cigarrillo*, per als rotllets de tabac destinats a fumar, per comparació amb el petit cos cilíndric i de color fosc de la cigala: és l'etimologia més convincent i l'única amb bona base crítica, veg. DCEC. Des del castellà d'Amèrica el mot va internacionalitzar-se, i també va passar als cat. *cigarro* [Belv., 1803; Lab., 1839, etc.] i *cigarret*: aquest ja el trobem en una cançó de dones contrabandistes, que sembla del S. XVIII, recollida a Gavà: «també en venem arrop, — aiguardent y malvasia / y també algun *cigarret* — per veure qui fumaria» (MilàF, *Romllo.*, 129.9). *AlcM* dona testimonis de *cigarret* en obres literàries valencianes i mallorquines de fi S. XIX, no fóra gens difícil d'afegir-n'hi del Princ.: és la forma registrada per tots els diccs. fins a principis de segle (Escrig, MGadea, Bulbena, etc.). *Cigar* és iniciativa del «descastellanitzador a ultrança», Bulbena. Comenta Moll encertadament: «tothom diu *cigarro*, forma que s'avé millor amb el sistema fonètic català, en què la *-r* final generalment no es pronuncia, i menys encara serveix per a formar derivats amb *-rr-*». Voto perquè s'abandonin les formes *cigar* i *cigarreta* usades quasi només per snobs i imitades innecessàriament del francès. Llegeixo en un escrit d'Enric Valor una forma *cigarra*, que no trobo confirmada en els reculls lèxics, i que no sé si s'usa enlloc de València: «vingué vora el vell a encendre la *cigarra*, i mogueren la conversa»